

геополитических регионов, оказывающая воздействие на модели поведения предприятий и потребителей. Поэтому были разработаны основные этапы мониторинга морально-этических параметров продовольственной системы для оценки уровня её текущей и прогнозной нравственности.

Источники и литература:

1. Food Ethics Council : [Electronic resource] : official site. – Access mode : <http://www.foodethicscouncil.org>
2. FPED : [Electronic resource] : official site. – Access mode : <http://www.fped.org.np/>
3. Center for Food Safety : [Electronic resource] : official site. – Access mode : <http://www.centerforfoodsafety.org/genetical12.cfm>
4. FAO : [Electronic resource] : official site. – Access mode : <http://www.fao.org/economic/ess/food-security-statistics/en/>

Нехайчук Д.В. Кобець О.В.

УДК 338.49

ПРО МОДЕЛИ ФУНКЦИОНОВАНИЯ РЕГИОНАЛЬНЫХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ СИСТЕМ

Вступ. У сучасних умовах проблема визначення сутності та механізмів раціонального розвитку територій переростає у завдання державної важливості, а дослідження функціонально-просторового аспекту розвитку територій набувають особливої актуальності. Складність структури функціонально-просторових господарських комплексів, необхідність вирішення соціально-економічних, екологічних проблем розвитку територій, вичерпність потенціалу переважно адміністративно-галузевого підходу та адміністративно-територіального устрою до управління територіями і депресивний характер більшості регіонів країни об'єктивно формують попит на розробку новітніх наукових концепцій та наукове обґрунтування реформи територіального устрою і управління. Моделювання територіального розвитку дозволяє формувати його стратегію, на основі якої конкретизуються мета та завдання регіональної економічної політики та необхідні для цього засоби досягнення.

Проблемні питання. Якщо раніше в теорії та практиці управління найважливішою визначалась проблема збалансованого та пропорційного розвитку економіки регіонів, то зараз – створення повноцінного життєвого середовища в межах та поза межами конкретних територій, використання сприятливих умов розвитку економіки на основі ефективного використання потенціалу території.

В основі наукового обґрунтування існуючих моделей розвитку регіонів провідне місце займають два чинники: певна територіально-просторова визначеність та функціональна спрямованість господарського комплексу.

Результати дослідження. Існує два основних підходи до побудови моделей регіонального розвитку. Перший пов'язаний із застосуванням до регіонів моделей макроекономічного розвитку (development economics), другий – базується на аналізі поведінки окремих підприємств чи фірм, оскільки саме їх діяльність визначає перш за все розвиток регіонів та їх самодостатність.

В науковій літературі представлено різноманітні моделі функціонування територіальних економічних систем. Одні автори на основі корпоративного підходу визначають управління соціально-економічним розвитком територіального утворення по аналогії з менеджментом акціонерного товариства: "населення – акціонери – рада – менеджмент" [1, с. 4-9].

На переконання інших вчених, об'єктом управління регіоном є керована відтворювальна система, відображена у цілісній моделі "вхід – процеси – вихід" [2, с. 26]. Первинною ланкою управління регіональними системами російські вчені та практики визначають управління міськими системами – утвореннями стохастично-детермінованого типу, що мають змішану природу, та два рівні структурної побудови – мікро- та макрорівень [3, с. 89].

Будучи своєрідною організацією, регіон розвивається за принципами, властивими корпоративній чи некорпоративній організації: прозорість; компетентність керівництва та відповідальність за прийняття

управління, оскільки згідно з теорією інформації "кожна додаткова ланка управління подвоює перешкоди та удвічі скорочує цінність повідомлення" [4, с. 28-29].

В моделі регіону як квазікорпорації або корпоративній моделі регіонального розвитку, що розроблена та запроваджена в практику управління західних країн після проведення адміністративної реформи 60-х рр., яка супроводжувалась передачею державами повноважень та ресурсів регіонам [5, 6, 7, с. 78-81], економічні передумови реалізації корпоративного ефекту витікають із бачення корпорації як економічного суб'єкту та соціальної організації. Від існуючої моделі організації бізнесу, корпорація відрізняється досить широким полем взаємопроникнення сутнісних рис та ознак, що дозволяє отримувати синергійний ефект. Як справедливо зазначається в науковій літературі, об'єктом муніципального менеджменту виступають соціально-економічні відносини, а принципом реалізації – корпоративна економіка [1, с. 6.], якій властивий синергійний ефект.

Прикладами реалізації корпоративного підходу в регіональній економіці є перехід регіональних влад на виконання функцій, які раніше були властивими лише бізнесу: формування системи цілей регіонального та місцевого розвитку, перехід до стратегічного планування, перехід до управління містами та поселеннями на

В бізнесі частіше за все корпоративні структури організуються у формі акціонерного товариства. Поняття "регіон-корпорація" чи "квазікорпорація" є інтегрованими, тобто такими, що дозволяють модель організаційної побудови та закономірностей функціонування екстраполювати на об'єкт аналізу вищого порядку, складнішої системи.

В реальній економіці існують різноманітні організаційно-правові форми інтегрованих та асоційованих структур, які здійснюють вирішальний вплив на розвиток територій. До найбільш поширених відносяться фінансово-промислові групи, інтегровані бізнес-групи, виробничо-промислові групи територіально-галузевого типу, кластери [10, 11], інтегровані корпорації [12, с. 21-23]. Частіше за все такі об'єднання є великими організаційно-господарськими структурами корпоративного типу, що «замикають» міжрегіональні і внутрішньорегіональні фінансові, коопераційні, виробничі, політичні зв'язки на створення і комерційну реалізацію кінцевих виробів у регіоні, на концентрацію фінансово-економічного потенціалу. Подібні структури формують економічний, фінансовий, певною мірою соціальний "ландшафт" регіону.

Диференціація послуг та диверсифікація виробництва дозволяє їм переходити від найпростіших до вищих продуктивних форм: від виробництва одиничних товарів до "товарів-груп" (технологічні лінії); "товарів-об'єктів" (створення підприємств, включаючи будівництво "під ключ" будинків і споруд, інженерних мереж і комунікацій, технологічних ліній; "товарів-програм" (перетворення інфраструктури, вирішення регіональних енергетичних, виробничих, рекреаційних, екологічних, інших завдань). Так, у Росії однією з базових регіональних корпорацій Східного Сибіру є ФПП, що об'єднує 26 великих господарських суб'єктів [5, с. 33].

Така інтегрована корпоративна система реально сприяє формуванню ринків збуту продукції підприємств-учасників, розробці та реалізації спільних інвестиційних проектів, реструктуризації підприємств з урахуванням потреб регіонального ринку, координації спільної діяльності учасників у взаємовідносинах з адміністрацією міст, оперативним взаєморозрахункам через регіональний банк.

Інтеграція незалежних і близьких за величиною корпоративних суб'єктів реалізується у формах стратегічних альянсів між конкуруючими виробниками, що представляють собою поєднання компетентних фахівців, інтелектуальних продуктів і ресурсів для розробки спільних проектів, доведення розробок до рівня готового продукту.

Розрізняють наступні форми стратегічних альянсів:

а) адитивні альянси (об'єднання досліджень; виробництво одного чи сукупності однакових кінцевих продуктів);

б) альянси на основі часткової інтеграції (корпорація у виробництві компонентів кінцевої продукції, різної в конкуруючих виробників);

в) альянси, що доповнюють, засновані на спеціалізації учасників і взаємному обміні на стадіях об'єднання досліджень, виробництва і продаж [9, с. 68]. Особливо ефективним така інтеграція є в межах прикордонного і транскордонного співробітництва, яка створює реальну економічну базу для організації єврорегіонів.

Основою великої інтегрованої бізнес-групи є своєрідне "ядро", що включає головним чином підприємства видобувних (нафтогазові компанії) чи переробних галузей (харчова та машинобудівна), а процес інтеграції підприємств у багатопрофільні конгломерати супроводжується інтенсивною реорганізацією управління.

Така строкатість організаційних та правових форм розвитку є відображенням пошуку притаманних окремим регіонам та галузям форм досягнення переваг конкурентних стратегій.

Однією з інтеграційних форм бізнесу виступають стратегічні міжфірмові альянси, під якими розуміються довірчі довгострокові взаємовигідні відносини між фірмами, що дозволяють кожному з партнерів більш ефективно досягати стратегічних цілей, координувати використання спільних ресурсів і оптимізувати трансакційні витрати.

Отже, своєрідними перехідними організаційними формами трансформаційних процесів на терені регіону можуть виступати фінансово-промислові групи, холдинги, транснаціональні корпорації, стратегічні альянси підприємств, утворення кластерного типу.

Реалізація державної регіональної політики та регіональних економічних структур в змозі трансформувати територію, підвищуючи її потенціал та суспільну привабливість. Трансформація регіону – це проведення організаційно-управлінських, економічних, фінансових, правових, виробничо-технічних заходів, спрямованих на досягнення оптимальної ресурсам розвитку території структури регіонального виробництва, на максимальне залучення соціальних та управлінських ресурсів з метою підвищення якості управління, досягнення самодостатності регіону, зростання якості життя громадян.

Отже, у самому терміні "трансформація" закладений її зміст, який полягає у зміні не лише структури виробництва чи споживання регіону, а й реформування системи відносин:

- власності (зміна форм власності в господарських підсистемах регіональних систем, як засіб пошуку ефективного власника);

- управління та маркетингу на основі сучасних технологій;

- бюджетно-фінансових потоків за умов зростання ролі місцевого та регіонального самоврядування;

- виробничих зв'язків, орієнтованих на максимально повне використання ресурсного потенціалу території з найбільшою віддачею;

- міжрегіональної співпраці як основи інтеграційних процесів із зовнішнім середовищем.

Вказана тенденція трансформації регіонального розвитку – із територіально-виробничого напрямку в функціонально-просторовий, в бік корпоратизації регіональної та міської економіки визначатиме в найближчі стратегію розвитку народного господарства. Така позиція ґрунтується на наступних аргументах

по-перше, спорідненості форм корпоративного та регіонального економічного розвитку; по-друге, визначення та утримання локальних та регіональних конкурентних переваг, які є визначальними факторами для підвищення конкурентоздатності компаній; по-третє, інституційної забезпеченості процесів керованості окремими елементами системи і системою в цілому. Тобто трансформація є системним механізмом реформування регіонального середовища, а реорганізація виступає лише як певний її напрямок поряд з іншими напрямками структурної перебудови.

Таким чином, регіональна система є складним утворенням, сукупністю економічних, соціальних, екологічних підсистем, які перебувають у взаємозв'язку та взаємозалежності і забезпечують цілісність системи, стійкість, самодостатність функціонування, конкурентоздатність та ідентифікацію в зовнішньому середовищі національного та світового ринків. Моделювання розвитку економічних систем виступає основою інтегрованого управління територіями. Корпоративна модель втілює сучасну парадигму розвитку регіональних систем. Вибудовуючи регіональний управлінський та операційний процеси по аналогії з корпорацією, регіони набувають функціональних рис суб'єкту ринкового господарювання, формують власну економічну, політичну, соціальну визначеність.

Висновки та пропозиції. Моделі регіонального розвитку характеризуються широким розмаїттям і визначаються сукупністю основних суб'єктів цього розвитку і типом відносин між ними, що, у свою чергу, визначає мету й основні напрямки розвитку, механізм регулювання. Суб'єкти регіонального розвитку можуть знаходитися у виключно ієрархічних відносинах, а можуть формуватися на коаліційній, асоціативній основі, рівності прав учасників об'єднання. Вибір типу відносин між суб'єктами регіонального розвитку впливає на характер організації комунікації між ними, що породжує те чи інше політичне, соціально-культурне та економічне середовище простору. Це особливо актуально для обґрунтування оперативної та стратегічної діяльності органів виконавчої влади і місцевого самоврядування у питаннях соціально-економічного розвитку відповідних територій, по реалізації конкретних цілей і пріоритетам діяльності суб'єктів.

Корпоративний підхід до управління регіональним розвитком дозволяє визначити внутрішній та зовнішній зміст. Внутрішній зміст представлений та визначається структурою господарського комплексу, природно-ресурсними, соціальними, інтелектуальними, економічними, технічними, інформаційними, інноваційними, законодавчими, об'єктно-суб'єктними відносинами, що розвиваються у взаємозалежності та взаємодії.

Зовнішній зміст передбачає, що регіону, як економічній категорії, властиві не лише відтворювальні процеси в означених межах, але і горизонтальні, вертикальні, міжрегіональні зв'язки господарських суб'єктів. Інтеграційні процеси досягають ефективності не лише за фактом прямої дії, але і непрямої, у вигляді синергійного ефекту, що сучасною економікою та регіональним менеджментом сприймається як додатковий ресурс розвитку території. У ресурсному та функціональному аспекті зміст зовнішньої структури розкривається через інтеграційні форми використання ресурсного потенціалу: експорт регіонального продукту та послуг, гнучкість та реакція регіональної структури економіки до потреб національного, міжнародного та глобального ринків.

Джерела та література:

1. Онищук Г. Концепция корпоративного управления социально-экономическим развитием городов / Г. Онищук // Экономика Украины. – 2002. – № 1. – С. 4-9.
2. Долішній М. Про рівномірність економічного розвитку регіонів України / М. Долішній, Я. Побурко, В. Карпов // Регіональна економіка. – 2002. – № 2. – С. 7-17.
3. Рибак В. В. Теоретичні засади управління розвитком міст / В. В. Рибак, Б. І. Адамов. – Донецьк : ІЕП НАН України, 1997. – 41 с.
4. Гунина И. А. Характеристика принципов формирования и основных элементов механизма функционирования и развития экономического потенциала предприятия в современных условиях : [Электронный ресурс] / И. А. Гунина. – Режим доступа : www.endtown.ac.ru/Conferences/section8.htm.
5. Loughlin J. Regions and the New Nation-State / J. Loughlin // Unpublished paper for European Consortium for Political Research (Joint Session of Workshops.– Oslo). – 1999. – 29 March-3 April. – P. 103-110.
6. Stiglitz J. Wither Reform? Ten Years of Transition / J. Stiglitz // World Bank Annual Conference on Development Economics. – Washington : D.C., 1999. – April 28-30. – P. 31-37.
7. Маслаков В. В. Модель региона-квазикорпорации / В. В. Маслаков, К. И. Зубков, В. Ю. Пленкин // Регион : экономика и социология. – 2000. – № 2. – С. 17-36.
8. Якутин Ю. Региональный вектор деятельности корпоративных объединений / Ю. Якутин // Российский экономический журнал. – 2000. – № 9. – С. 29-34.
9. Анисимов В. Муниципальный уровень промышленной политики : специфика, опыт, принципы совершенствования / В. Анисимов, Ю. Винслав // Российский экономический журнал. – 2001. – № 8. – С. 13-23.
10. Артемов В. Виробничо-фінансові групи територіально-галузевого типу / В. Артемов // Регіональна економіка. – 2002. – № 1. – С. 65-75.
11. Ахметжанова С. Б. Кластерный подход к формированию системы управления пищевой промышленностью республики Казахстан / С. Б. Ахметжанова // Регион : экономика и социология. – 2002. – № 1. – С. 160-175.
12. Утверждая научные принципы управления интегрированными корпорациями / Ю. Винслав // Российский экономический журнал. – 2001. – № 10. – С. 3-26